

100 de ani de la semnarea Tratatului de la Trianon (4 iunie 1920 - 4 iunie 2020)

Anul acesta, pe 4 iunie se împlinesc 100 de ani de la semnarea Tratatului cu Ungaria, de la Trianon. Având în vedere situația creată de pandemia de COVID-19, nu putem, încă, să organizăm la Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați, o expunere științifică sau un colocviu, însă momentul istoric, de acum o sută de ani este prezentat, online, de colega noastră, muzeograf dr. Maria-Magdalena Tuluș.

Tratatul de la Trianon a făcut parte din seria tratatelor și acordurilor încheiate la sfârșitul Primului Război Mondial în cadrul Conferinței de Pace de la Paris (1919-1920). Sistemul de la Versailles – așa cum este cunoscută pacea interbelică – avea la bază tratatele semnate de învingători, printre care se număra și România, cu statele Puterilor Centrale învinse: cu Germania la Versailles (28 iunie 1919), cu Austria la Saint-Germain (10 septembrie 1919), cu Bulgaria la Neuilly (27 noiembrie 1919), cu Ungaria la Trianon (4 iunie 1920), cu Turcia la Sevres (10 august 1920).

Sistemul de la Versailles a schimbat din temelii așezământul bătrânului continent, trecându-se acum de la o Europă a imperiilor la o Europă a națiunilor. Marile imperii – german, austro-ungar, țarist și otoman – s-au prăbușit ca urmare a voinței popoarelor din interiorul lor, constituindu-se pe ruinele lor noi state; altele, între care și România, și-au desăvârșit unitatea națională.

În ciuda faptului că terminarea războiului a găsit România de partea învingătorilor, tratativele de pace de la Paris au fost foarte dificile, îndeosebi atunci când „puterile cu interese generale” (Franța, Marea Britanie, Italia, Statele Unite și Japonia) au dictat condițiile pe care trebuiau să le îndeplinească statele succesore Austro-Ungariei, așa cum erau numite în cabinetele diplomatice țările beneficiare ale disoluției imperiului dualist. Delegația română prezentă la Paris, condusă de primul-ministru Ion I. C. Brătianu, nu a dorit să semneze „tratatul minorităților” și Tratatul de pace cu Austria (de la Saint-Germain-en-Laye), întrucât aceste tratate aduceau atingere suveranității României, permițând monitorizarea internațională a statului român sub pretextul respectării drepturilor minorităților de către București. Mult mai târziu și sub o altă guvernare, primul ministru Alexandru Vaida-Voevod a fost silit să semneze tratatele respective la 10 decembrie 1919, în condițiile în care reprezentanții României părăsiseră anterior în semn de protest lucrările Conferinței de la Paris și refuzaseră să-și pună semnătura la 10 septembrie 1919, atunci când avusese ceremonia oficială de la Saint-Germain-en-Laye, ce marcase oficializarea înfrângerii Austriei. Dacă problema Bucovinei fusese rezolvată de statul român la Saint-Germain-en-Laye în 1919, chestiunea teritoriilor românești desprinse din Ungaria a căpătat o turnură nedorită prin schimbarea regimului politic la Budapesta. Mai exact, armistițiul încheiat de Ungaria cu Antanta prinsese aproximativ ca linie de demarcație între români și maghiari zona Mureșului. Din cauza anarhiei din Ungaria, în martie 1919 puterea politică la Budapesta a fost preluată de comuniștii lui Bela Kun. Aceștia au proclamat Ungaria o Republică a Sfaturilor (Sovietelor), nu au recunoscut pierderile teritoriale și au căutat să obțină o alianță militară cu bolșevicii ruși împotriva statelor naționale vecine. Trupele bolșevice maghiare au atacat la 16 aprilie 1919 armata română aflată în zona munților Apuseni. Atacul a fost respins, iar contraofensiva armatei române a dus la o pătrundere în Transilvania, înaintarea fiind oprită din propria inițiativă de români, la 1 mai 1919, pe granița fixată cu Antanta în august 1916. La 20 iulie 1919, Guvernul de la Budapesta a dat

ordinul unui nou atac, din nou respins de români, iar riposta ce a urmat s-a soldat cu ocuparea Budapestei de către armata română, la 4 august 1919. Ca urmare a acestei victorii românești, Guvernul Comunist maghiar a fost înlăturat.

Cu toate acestea, unirea cu Regatul României a teritoriilor locuite majoritar cu români din Ungaria a fost un act de autodeterminare, bazat pe principiul autodeterminării națiunilor, dincolo de conjunctura internațională favorabilă sau de rezultatele acestei campanii militare. În Transilvania și în Banat, mișcarea pentru autodeterminare a românilor a avut un caracter popular mai accentuat decât în celelalte provincii unite cu Țara în 1918. Românii au anunțat oficial hotărârea de autodeterminare prin Declarația de la Oradea din 29 septembrie 1918. Aceasta este o declarație de principii în care se regăsesc principalele componente ale conceptului wilsonian de autodeterminare pe baza principiului naționalităților: libertatea națiunii, separarea politică de Ungaria, asumarea suveranității națiunii în teritoriul său național, plebiscitul. Declarația era adresată Parlamentului Ungariei, unde a fost citită de către deputatul Alexandru Vaida-Voevod pe data de 5/18 octombrie 1918. Această declarație a căpătat valoarea unei proclamații de independență. La 18 octombrie 1918, se constituia, la Budapesta, Consiliul Național Român Central (C.N.R.C.), ca organ politic unic al românilor din Transilvania. El a devenit centrul de coordonare al mișcării naționale din Transilvania, mutându-și sediul la Arad în 21 octombrie/ 3 noiembrie 1918.

În noiembrie 1918, în întreaga Transilvanie s-au format, după modelul C.N.R.C., consilii și gărzi naționale locale. Acestea au preluat controlul politic și administrativ în întreaga provincie, reușind să mențină ordinea în Transilvania. La 9 noiembrie 1918, C.N.R.C. adresa o notă ultimativă guvernului ungar, cerând „întreaga putere de guvernare”. În acest context, s-au desfășurat la Arad în 13-14 noiembrie 1918 tratativele cu reprezentanții guvernului ungar, conduse, din partea română, de Iuliu Maniu. Aceștia au recunoscut organismele politice românești, dar au oferit românilor doar autonomia administrativă a Transilvaniei, după modelul cantonal elvețian. Propunerea părții ungare a fost respinsă, Iuliu Maniu declarând categoric că dorința românilor era „despărțirea totală” de Ungaria. În aceste condiții, C.N.R.C. a decis convocarea unei mari adunări care să dea expresie voinței românilor transilvăneni. La 7 noiembrie 1918, s-a publicat textul convocării, la Alba Iulia, a Adunării Naționale a Românilor pentru 18 noiembrie / 1 decembrie 1918. La Adunarea Națională de la Alba-Iulia au participat peste 100.000 de oameni și 1.228 delegați aleși, astfel că decizia adoptată acolo a avut un caracter plebiscitar. Adunarea, deschisă de Gheorghe Pop de Băsești, a adoptat în unanimitate Decizia de Unire a Transilvaniei cu România.

În Rezoluția Unirii, căreia i-a dat citire Vasile Goldiș, se preciza că:

„I. Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba-Iulia în ziua de 18 noiembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânsii cu România. Adunarea Națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul, cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre (...)”.

După îndepărtarea regimului comunist de la Budapesta, problema Ungariei a constituit obiectul a mai multor runde de negocieri desfășurate la Paris și Londra. Sunt audiate în cadrul lucrărilor ambele puncte de vedere (ungar și român), se ia la cunoștință dificultatea trasării pe teren a frontierei și se avansează propunerea de a se înființa o comisie referitoare la România, alcătuită din experți, care trebuiau să analizeze corectitudinea revendicărilor fiecărei părți. Au existat diferite propuneri de împărțire teritorială: americană (care înainta ideea preluării de către România a întregii Transilvanii, comitatele românești din Ungaria și două treimi din Banat); franceză (care se pare că era cea mai avantajoasă pentru români, în special pentru zona Crișanei); și engleză. După 12 runde de întâlniri, comisia a finalizat raportul privind trasarea frontierelor românești la 6 aprilie 1920, pe care Consiliul

Miniștrilor de Externe îl ratifică la 8 mai, iar Consiliul celor Patru îl aprobă la 12 mai. În timpul negocierilor, reprezentantul Ungariei, contele Apponyi Albert, a acuzat România, Iugoslavia și Cehoslovacia de imperialism, deoarece ocupaseră teritoriul milenar al Ungariei.

În cele din urmă, în ciuda protestelor contelui Apponyi, Tratatul cu Ungaria a fost definitivat și parafat la 4 iunie 1920 în localitatea Trianon, din partea României punându-și semnătura dr. Ion Cantacuzino și Nicolae Titulescu. Tratatul era favorabil României, iar granița fixată ținea cont de aspectul etnic și se suprapunea aproximativ pe linia frontierei prevăzută în Convenția României cu Antanta din august 1916.

Frontiera ungaro-română după semnarea tratatului de la Trianon
([Sursa:Wikipedia](#))

Din cele aproximativ 10,4 milioane persoane, prinse în teritoriile pierdute de Ungaria în urma Tratatului de la Trianon, aproximativ 70% aparțineau unor comunități etnice, altele decât maghiarii: români, slovaci, ruteni, sârbi, sloveni etc. Pentru aceste națiuni, Trianonul nu a făcut decât să confirme o realitate istorică, izvorâtă din lupta acestor comunități, prin elitele lor, pentru autodeterminare națională. La București, pe 4 iunie 1920, românii au acceptat prevederile tratatului ca pe un act de normalitate, o reunire a tuturor românilor într-un singur stat care urma să se întâmple, mai devreme sau mai târziu.

Fragment din Tratatul de pace cu Ungaria (Trianon, 4 iunie 1920)

Secțiunea III

România

[...] Art. 45. Ungaria renunță, în ceea ce o privește, în favoarea României, la toate drepturile și titlurile asupra teritoriilor fostei monarhii austro-ungare situate dincolo de fruntariile Ungariei, astfel cum sunt fixate la art. 27, partea II-a (Fruntariile Ungariei) și recunoscute prin prezentul Tratat sau prin orice alte Tratatate, încheiate în scop de a regula afacerile actuale, ca făcând parte din România.

[...] Art. 47. România recunoaște și confirmă față de Ungaria angajamentul de a consimți la inserțiunea într-un Tratat cu principalele Puteri aliate și asociate a unor dispozițiuni pe care aceste Puteri le vor socoti necesare pentru a ocroti în România interesele locuitorilor care se deosebesc prin rasă, limbă sau religie de majoritatea populațiunii, precum și pentru a ocroti libertatea tranzitului, de a aplica un regim echitabil comerțului celorlalte națiuni.

Secțiunea IX

Dispozițiuni generale

Art. 74. Ungaria declară de pe acum că recunoaște și primește fruntariile Austriei, Bulgariei, Greciei, Poloniei, României, Statului Sârbo-Croato-Sloven și ale Statului Ceho-Slovac, astfel precum aceste fruntarii vor fi fixate de către principalele Puteri aliata și asociate.

(„Monitorul oficial“, nr. 36, din 21 septembrie 1920).

Responsabil Relații Publice,
Aura Cristian